

УДК 655.28.23.24

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ

З. М. Сельменська, Н. В. Занько, Л. Я. Маїк

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

До навчальних видань для дітей молодшого шкільного віку ставляться особливо підвищені вимоги щодо змісту, наповнення, відповідності вимогам навчальних програм, дизайнерських вимог до їх оформлення та якості їх технічного виготовлення на підприємствах видавничо-поліграфічної галузі. Якісне виконання підручників для початкових класів є особливо актуальним у контексті реформи нової української школи та процесу входження України у європейський освітній простір. Аналіз, що здійснюють експерти, уже виданих підручників у багатьох випадках виявляє суттєві порушення і різні помилки, що впливає як на якість засвоєння знань і навчального матеріалу учнями, так і на погіршення гігієни зорового сприйняття. Під час роботи над рукописами навчальних видань немає комплексної системи відповідно до системи ISO контролю якості, починаючи від роботи автора над рукописом і закінчуючи поліграфічним виготовленням навчального видання. Тому у статті розглянуто проблеми створення шкільного підручника у контексті відповідності загальним технічним вимогам до навчальних видань із врахуванням класифікації навчальних видань залежно від вікової категорії читача, характеру інформації, навчальних дисциплін. Якісне виготовлення навчальних видань для молодшого шкільного віку може забезпечити системна взаємодія авторів, редакторів, дизайнерів, спеціалістів з технічної додрукарської обробки цифрових текстів та ілюстраційних оригіналів та фахівців поліграфічних підприємств.

Здійснено аналіз поліграфічного виконання друкованих підручників, які видані в Україні, з врахуванням вимог чинних стандартів та технічних умов виготовлення; виокремлено основні критерії (показники) якості видавничого оформлення і поліграфічного виконання. Аналіз показав, що система оцінювання якості шкільних підручників для молодших класів ще далеко не розв'язана. Зокрема, є проблеми з критеріями оцінювання як змісту підручників, їх дизайну, так і поліграфічного виконання, вирішенню яких присвячена ця стаття.

Ключові слова: *дитячі видання, конструктивне виконання та оздоблення, нормативні документи, поліграфічне оформлення, стандарти, український книжковий ринок.*

Постановка проблеми. Дитяча книжка, зокрема шкільний підручник, посеред іншої книжкової продукції вирізняється особливою складністю та багатофункціональністю. Складність полягає не лише в грамотному, цілісному і доступному

викладі інформації, методично правильній подачі матеріалу, а й висококваліфікованій редакційно-технічній підготовці та якісному поліграфічному відтворенні підручника. Основна функція підручника, окрім навчальної, — це керування увагою дитини при ознайомленні з матеріалом та послідовністю процесу засвоєння інформації. Зважаючи на вікову категорію учнів, враховуючи психологічні, естетичні, гігієнічні, економічні, поліграфічні та інші вимоги, необхідно комплексно підійти до об'єктивного і всебічного оцінювання якості шкільних підручників.

Сьогодні в Україні відбувається орієнтація на європейські стандарти у різних галузях, зокрема й в освіті, що сприяє прийняттю нових Державних стандартів загальної середньої освіти. Зазнали змін навчальні плани та програми і, звичайно, шкільні підручники. На сучасному етапі проблема навчальних видань в освітньому процесі є дуже гострою і потребує серйозного ставлення, оскільки у цих виданнях є багато недоліків і порушень.

Беручи до уваги багатоетапність створення підручників, необхідно розробити чіткі та обґрунтовані критерії їх оцінювання. На сьогодні ця проблема є невирішеною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналізуючи останні дослідження, присвячені проблематиці комплексного підходу щодо оцінки якості дитячої книги, зокрема шкільних підручників, вдалося з'ясувати, що науковці розглядали спроби визначити та систематизувати окремі аспекти вищезгаданої проблематики. Так, у контексті проблеми якості такі фахівці, як Е. Огар у своїй монографії «Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби)» [1] вказує: поняття дитячої книжки базується на категоріях теорії соціальної комунікації: комунікатор (автор, виробник), реципієнт (дитина-читач), комунікат (дитяча книга як єдність інформаційної складової й оформленого відповідно до певного віку дитини матеріального носія), у підручнику [2] ґрунтовно проаналізовано проблеми видавничої підготовки дитячих книг; Н. Зелінська в своїй праці [3] аналізує та характеризує видавничу культуру шкільного підручника; В. Петренко [4] розглядає проблему якості друкованих дитячих книг в Україні в контексті сучасної едіціології; Т. Булах у праці [5] розглядає систему критеріїв оцінювання якості книжкової продукції, а у статті [6] В. Челомб'їтко та М. Маруга досліджували вплив візуальної інформації, ілюстративного матеріалу на сприйняття учнями різних вікових категорій матеріалу, розміщеного у підручниках; Н. Алексеєнко у своєму дослідженні [7] запропонував методичний підхід до оцінки якості додрукарської підготовки книжкового видання; С. Гавенко у своїй праці «Кваліметричний аналіз поліграфічного виконання дитячих видань українського книжкового ринку» [8] здійснила аналіз якості поліграфічного оформлення дитячих книг українських видавництв [9] і їхньої відповідності положенням чинних нормативних документів. Показано необхідність узгодження нормативної документації із сучасними умовами поліграфічного комплексу та потребами вітчизняного книжкового ринку.

Нова українська школа, декларуючи компетентнісний підхід в освіті, потребує підручників нового покоління. Для таких видань мають бути встановлені строго визначені показники якості видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Мета статті — полягає у тому, щоб виокремити, охарактеризувати та обґрунтувати основні критерії (показники) якості видавничого оформлення і поліграфічного виконання.

Вклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення поставленої мети необхідно всебічно (комплексно) проаналізувати показники (критерії) якості видавничо-поліграфічного виготовлення шкільних підручників для початкової школи, сформувати умовні групи критеріїв оцінки якості книжкового видання.

Система вимог до якості навчальних видань для дітей має бути однаковою для всіх. Безумовно, при цьому санітарно-гігієнічні вимоги, безпечність і зручність у використанні є надзвичайно важливими критеріями оцінювання якості навчального видання. Оскільки навіть незначні порушення в оформленні підручників можуть призвести до погіршення стану здоров'я дітей, зокрема до зниження зору через порушення норм щодо якості паперу і неправильно підбраного кегля шрифту.

На сьогодні актуальною для українських видавництв є проблема оцінки якості дитячої книги, зокрема навчальної. Враховуючи, що зміст видання визначає особливості його функціонування та використання, потрібно розглядати структуру книги комплексно. Оцінювати її з позицій інформативності та якості поліграфічного оформлення.

Вимоги до друкованих підручників є різними, залежно від вікової категорії учнів. До першої групи належать видання для дітей дошкільного віку. Друга група — це видання для дітей молодшого шкільного віку (до 6–10 років), учнів початкових класів. До третьої групи належать видання для середнього шкільного віку (11–14 років), учнів V–VIII класів. І до четвертої групи належать друковані видання, призначені для дітей старшого шкільного віку, підлітків (15–18 років), учнів IX–XII класів.

До всіх груп видань встановлюються обов'язкові вимоги до оформлення. Комплексна система критеріїв для конкурсного оцінювання шкільних підручників передбачає перевірку відповідності шрифтового й ілюстративного оформлення встановленим нормам, а також якість верстання видання згідно з правилами та технологічними специфікаціями.

Належний зовнішній вигляд підручників може забезпечити системна взаємодія їх авторів, редакторів, дизайнерів, спеціалістів з технічної додрукарської обробки цифрових текстових та ілюстраційних оригіналів та якісне поліграфічне виконання.

Загалом якісна редакційно-технічна підготовка, додрукарська підготовка, або препрес, поділяється на умовні основні етапи: опрацювання тексту, опрацювання ілюстративного матеріалу, верстання видання. Забезпечення цих етапів згідно з нормативною документацією та стандартами [10, 11] формує основні критерії якості книжкового видання.

На жаль, не вирішеною на сьогодні залишається проблема розробки методики комплексного оцінювання якості навчальних книжкових видань. Причин цьому є декілька, зокрема наявні ТУ, стандарти, СОУ не адаптовані до міжнародних ІСО; не регламентовані сучасними стандартами якісні показники книг,

такі як кондиційність видань (відповідність нормам, стандартам), релевантність (корисність, відповідність цільовому призначенню), читабельність (зрозумілість, наочність і доступність інформації); відсутні сертифікаційні лабораторії, центри товарознавчої експертизи книжкової продукції.

Отже, актуальною є розробка або ж вдосконалення загальних технічних вимог до навчальних видань із врахуванням класифікації видань залежно від вікової категорії читача, характеру інформації, навчальних дисциплін. Загальні технічні вимоги містять основні вимоги до навчальних видань; вимоги до оригіналів, фотоформ, друкарських форм та інших розхідних матеріалів; вимоги до шрифтового оформлення видань, а саме: кеглю, гарнітури, накреслення, величини інтерліньяжу (враховуючи вікову категорію читача); вимоги до поліграфічного виконання, зокрема, вибір формату видання і варіанта оформлення.

У поліграфічному виробництві прийнято розділяти текстову й образотворчу інформації. Технологічні процеси відтворення образотворчої інформації мають враховувати характеристики графічних елементів і колірні параметри. Ілюстраційний матеріал у цьому випадку поділяють на штрихові та напівтонові зображення, які можуть бути чорно-білими і кольоровими. Штрихові зображення (креслення і малюнки) здебільшого виконують у вигляді ліній однакової насиченості. Півтонові ілюстрації містять безліч деталей різної яскравості з плавними градаційними переходами, певною колірною гамою.

На сторінці майбутнього друкованого продукту текстова й образотворча інформація підкоряється певним закономірностям. Формування текстової інформації на сторінці, паперовому аркуші, здійснюється певним способом організації в систему окремих складових, які в сукупності утворюють текстове повідомлення. Особливості текстового матеріалу належать до внутрішніх структуроутворювальних факторів, тому що вони є невід'ємними умовами формування текстових сторінок видання. Саме текстовий матеріал часто є основою проектування видання.

Зовнішні структуроутворювальні фактори пов'язані з призначенням друкованої продукції. Видання завжди має відповідати споживчим вимогам. Формування текстового повідомлення на сторінці залежить від категорії читачів (дитячі, наукові чи інші видання), воно має співвідноситися з віковими, психологічними й іншими особливостями споживача, відповідати його освітньому цензу.

Отже, під час поліграфічного відтворення тексту мають забезпечуватися зручність його читання і добре зорове сприйняття відбитків, отриманих з друкарської форми. Це забезпечується правильним вибором шрифтового оформлення і формату видання, а також виконанням основних технічних умов при виготовленні форм для конкретного способу друку.

Під час вибору шрифтового оформлення враховують три основних вимоги: зручність читання, естетичність і економічність видання.

Під зручністю читання розуміють якість сприйняття знаків і слів під час читання тексту. Зручність читання тісно пов'язана з якістю розпізнавання букв та умовами читання. Підвищити швидкість сприйняття текстової інформації можливо завдяки правильному вибору формату видання, гарнітури шрифту, його

накреслення та кеглю, а також урахуванню особливостей складання та технічних характеристик друкарських процесів. Основними факторами, які впливають на зручність читання, є геометричні фактори (гарнітура, кегль, накреслення вічка літери), технічні фактори в складальних процесах й композиційне розміщення матеріалу на сторінці:

- довжина рядка;
- розмір міжрядкових проміжків;
- розміри проміжків між буквами і словами;
- формат сторінки складання та особливості її розташування на сторінці;
- дотримання правил складання тексту регламентованими технологічними інструкціями.

Вибираючи формат книжкових видань, насамперед зважають на тип видання і кваліфікацію читача, для якого вона призначена.

Для розкриття змісту навчального матеріалу підручника (його пізнавального, естетичного, емоційного та інших аспектів) текстова частина доповнюється ілюстраційним матеріалом.

До ілюстративного матеріалу ставлять високі вимоги. Чим молодша дитина, тим більш важливе місце в освоєнні змісту книги належить саме ілюстраціям, адже вони допомагають передати читачеві досвід укладений в підручнику. У дитячій книзі ілюстрація виконує такі функції: пояснює текст шляхом демонстрації відповідного зорового образу, доповнює текст наочними образами, тлумачить текст. Ілюстрації допомагають дитині осмислити, уявити, збагнути те, що описується в книзі.

Якісні книжкові ілюстрації:

- зрозумілі читачам (відповідають віковим особливостям учня);
- естетичні, не лякають і не викликають огиду;
- гармонійні та легко сприймаються;
- не суперечать тексту;
- послідовні (кожен малюнок — продовження попереднього, всі ілюстрації витримані в одному стилі, простежується хронологія подій);
- виконані в спокійних тонах (раніше фарба виготовлялася з натуральних матеріалів, тому ілюстрації виглядали благородно, зараз у процесі нерідко використовуються «хімічні» кольори, надмірно яскраві);
- оточені «повітрям» (для тексту вважається найкращим білий фон; малюнки не повинні заповнювати всю сторінку, «порожні» місця теж необхідні: вони полегшують сприйняття зображення і тексту) [12].

Ілюстрація повинна задавати дітям реальні художні образи, які допоможуть адекватно зрозуміти текст, сформуванню важливу читацьку компетенцію — відтворити уяву. Ілюстрації на обкладинці та всередині книги допомагають юному читачеві зорієнтуватися в змісті книги. Загалом ілюстрації забезпечують привабливість книги.

Особливо важливим для сприйняття дитиною-читачем змісту книги є компонування тексту та ілюстрацій на сторінці і розвороті книги. Чим молодша дитина, тим більшу частину на площі сторінки або розвороту має займати ілюстрація, що

пояснює текст. Для дитини-читача молодшого шкільного віку особливо суворо повинні дотримуватися санітарно-гігієнічні вимоги до книги.

Ілюстративний матеріал містить на кілька порядків більше інформації, ніж текст, що займає той самий простір на сторінці, та на багато ефективніше впливає на сприйняття людиною.

Швидкість сприйняття ілюстративної інформації також значно вища, ніж швидкість сприйняття тексту, це пов'язано із особливостями візуального сприйняття інформації людиною. Зорові образи у вигляді графічних об'єктів сприймаються цілісно і безпосередньо заносяться в довгострокову пам'ять, без проміжного перетворення в поняття, як це відбувається з текстом.

Під час художнього оформлення підручника обов'язково враховуються особливості сприйняття інформації учнями певного віку. Ступінь насиченості видання ілюстраціями залежить насамперед від того, для якої з трьох груп дітей шкільного віку призначений підручник.

Ілюстративність підручників визначають як відношення сумарної площі, яку займають ілюстрації до загальної задрукованої площі сторінок видання у відсотках.

Ілюстративний матеріал для конкретного підручника має подаватися в оригінальній формі. Неприпустимим є використання як графічні оригінали зображень, які вже були віддруковані поліграфічним методом через неможливість подальшого якісного відтворення.

При оцінюванні тоновідтворення ілюстрацій шкільних підручників порівнюється градація тонів на відбитку та еталоні (підписному аркуші). Особливі вимоги ставляться до кольоровідтворення ілюстрацій на багатофарбових відбитках. Функція повноколірних ілюстрацій — забезпечувати образне сприйняття інформації (усної чи текстової), гармонійне сприйняття зорових образів з друкованим словом. Контролюють якість кольоровідтворення у процесі друкування накладу за допомогою вимірювальних пристроїв, спеціальних шкал і колориметричних характеристик.

Проте відповідність кольорів відбитку кольорам оригіналу зображення безпосередньо залежить від додрукарської підготовки ілюстрацій для різних способів друку та відповідно до матеріалу, що задруковується. Така підготовка містить певні етапи обробки графічної інформації, що забезпечить якісне відтворення кольору на відбитку сучасними засобами поліграфії. Сюди ж належить процес трепінгу, професійне виконання якого значною мірою забезпечить суміщення контурів кольорових зображень при друці.

Існує блок проблем, які можуть виникнути при репродукції ілюстративного матеріалу, і зазначено комплекс заходів, які під час системного виконання забезпечать відповідність продукції усім критеріям оцінювання.

Компонування текстового і графічного матеріалів на сторінках або полосах видання заданого формату відповідно до визначених композиційних, гігієнічних і стильових вимог називається верстанням. Верстання є одним з основних процесів поліграфічного виробництва, у процесі якого друковане видання набуває остаточного вигляду. Від якості виконання цього процесу значною мірою залежить загальний вигляд готового видання.

Основні композиційні та стилеві вимоги до верстання книжкових видань для школярів:

1. Повні полоси конкретного видання мають бути однакові по висоті, тобто містити однакову кількість рядків основного тексту. Під час заверстування ілюстрацій або додаткового тексту розраховується скільки повних рядків потрібно вилучити, щоб заверстати вказані частини полос.

2. Верстка повинна бути привідною, тобто рядки складання, які розміщені на непарній полосі, мають збігатися «на просвіт» з рядками на парній.

3. При верстанні має бути витримана прямокутність полос, для цього потрібно, щоб шпальта не починалася неповним кінцевим рядком абзацу і не закінчувалася початковим абзацним рядком, тобто не має бути «висячих» рядків. Непарну полосу не можна закінчувати переносом.

4. Структурні елементи мають бути однакові, тобто заголовки, примітки, виноски, колонцифри, таблиці, формули, ілюстрації та підписи до них повинні бути однаково заверстані та мати однотипну відбивку у всьому виданні.

Забороняється для основного тексту використовувати виворітний шрифт, кольорові фарби та багатошпальтве складання, окрім віршів та науково-популярних видань.

Сформульовано правила шрифтового оформлення видань при друкуванні основного тексту на кольоровому, сірому тлі та на ділянках багатофарбових ілюстрацій.

Розглянемо вимоги до видань для дітей молодшого шкільного віку та учнів початкових класів.

Довжина рядка тексту, збільшення інтерліньяжу, гарнітура шрифту залежно від кегля шрифту видань, які випускаються із застосуванням шрифтів на кириличній та латинській графічній основі, мають відповідати вимогам, викладеним у таблиці.

Таблиця

Вимоги до шрифтового оформлення видань для дітей другої групи

Кегль шрифту не <, п	Збільшення інтерліньяжу, не < п	Довжина рядка				Характеристика шрифту		
		мін.		макс.		група	місткість не >	накреслення вічка
		кв	мм	кв.	мм			
20 і >	2	5	90	9 ½	171	рублені, нові мало-контрастні	5,2 (5,7)**	нормальне або широке світле пряме
16–18	2	4 ½	81	9 ¼	167	рублені, нові мало-контрастні	6,4 (7,0)**	нормальне або широке світле пряме
14	2	4 ½	81	8 ½	153	рублені, нові мало-контрастні	7,2 (7,9)**	нормальне або широке світле пряме
12*	2	4 ½	81	7 ¾	140	рублені	7,7 (8,5)**	широке або дуже широке світле пряме

* Для додаткового тексту обсягом не більше 200 знаків на полосі.

** Вказана місткість шрифту для видань на латинській графічній основі.

Для основного тексту видання, що випускається із застосуванням шрифтів на латинській графічній основі, потрібно застосовувати шрифт кеглем не менше 14 пунктів, для учнів III–IV класів — не менше 12 пунктів.

Шрифтове оформлення та поліграфічне виконання додаткового та виокремленого тексту має відповідати вимогам, викладеним у таблиці.

Допускається зменшення довжини рядка до 4 квадратів або 72 мм.

Дозволяється застосування шрифтів напівжирного та курсивного накреслення кеглем не менше кегля шрифту основного тексту. Не дозволяється друкувати виокремлений текст кольоровими фарбами на кольоровому, сірому фоні, багатоколірних ілюстраціях і застосовувати виворітний шрифт.

Поліграфічне виконання видання має бути однаковим в усьому видання. Для основного, додаткового та виокремленого тексту, крім заголовків, дозволяється застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або чотирьох накреслень однієї гарнітури. Для виокремленого тексту дозволяється використання не більше трьох кольорових фарб — синьої, червоної, чорної. Для текстівок рекомендовано застосовувати шрифти кеглем не менше 12 пунктів і розміщувати їх від краю ілюстрації на відстані не менше 4 мм. Кількість переносів на повноформатній сторінці тексту має бути не більше 8 [10, 11].

Загалом гігієнічні вимоги до шрифтового оформлення, інтерліньяжу, розмірів полів, компонування сторінок шкільних підручників спрямовані на забезпечення зручності читання тексту з метою попередження негативного впливу процесу читання на здоров'я (зір) дітей.

Потрібно звернути увагу, що вимоги до верстання навчальних підручників дещо відрізняються залежно від віку школярів. Особливо ретельно описані вимоги до шрифтового оформлення Букварів.

У частині підручників, за якими вже навчаються діти у 1-х та 2-х класах, виявлено багато недоліків — експерти склали цілий перелік. Основними характерними недоліками підручників є:

- невідповідність Держстандарту початкової освіти та Типовій освітній програмі;
- невідповідність принципам компетентнісного навчання;
- недостовірність інформації, фактологічні помилки;
- порушення структурування матеріалу — порушення логіки формування понять;
- «менторські», нецікаві для учнів тексти, що не сприяють діалогу та розвитку критичного мислення;
- орфографічні, стилістичні помилки, невідповідність складності тексту віковим особливостям дітей;
- нецілісна, несучасна візуальна стилістика.

Однією з найбільших проблем якості підручників є як питання неякісної підготовки, що здійснюють автори рукописів шкільних підручників, так і питання неякісної експертизи (нефаховість деяких експертів, відсутність систематичного навчання, сертифікації та підвищення професійної кваліфікації експертів, відсутність відповідальності експерта за достовірність експертизи).

Поліграфічне оформлення та виконання друкованої продукції для дітей регламентуються багатьма нормативними документами, основним недоліком яких є їхня неузгодженість (дотримання деяких вимог унеможливило виконання інших) і не відповідність сучасним тенденціям у поліграфічній галузі. Деякі норми відверто застарілі.

Об'єктивність, всебічність і повнота такого оцінювання потребує використання комплексного підходу і виокремлення чітких, прозорих, обґрунтованих критеріїв, відповідно до яких має здійснюватися (на різних етапах їх створення) оцінка підручників. На сьогодні ця проблема залишається відкритою. Проблема оцінювання якості шкільних підручників ще далека до свого розв'язання. Зокрема, це стосується і питань, пов'язаних з критеріями оцінювання. Такі критерії можуть бути визначені на основі вимог до змісту матеріалу, апарату організації засвоєння знань і апарату орієнтування, технічно-редакторського рішення, поліграфічного виконання, його гігієнічності й економічності, зв'язку з іншими засобами навчально-виховної діяльності тощо.

Висновки. Аналіз сучасного стану справ з видання навчальних підручників для школярів дає змогу стверджувати, що дотепер не створена ефективна загальнодержавна організаційно-правова структура чи система, яка б забезпечувала комплексне створення підручників для школи з врахуванням медичних, психологічних, морально-етичних, методологічних, технічних, видавничо-поліграфічних, нормативно-юридичних факторів, а також роботу з авторами та апробацією їх рукописів (підручників) у реальному навчальному процесі протягом тривалого часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Огар Е. Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби) : монографія. Львів : Світ, 2012. 320 с.
2. Огар Е. І. Дитячі книги: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 160 с.
3. Зелінська Н., Листвак Г. Б., Омельчук А. С. Спадок, від якого ми відмовляємося. Поступово... Видавнича культура шкільного підручника: проблеми, що не втрачають актуальності : матеріали Круглого столу. Львів, 2020. 97 с.
4. Петренко О. В. Проблема якості друкованих дитячих книг в Україні в контексті сучасної едіціології. Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації. 2016. Вип. 48. С. 57–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2016_48_7.
5. Булах Т. Система критеріїв оцінювання якості книжкової продукції. Вісник Книжкової палати. 2013. № 8. С. 3–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2013_8_2.
6. Челомбійко В. Ф., Мажуга М. О. Використання ілюстративного матеріалу для створення книжкових та електронних мультимедійних видань. Бионика интеллекта. 2016. № 1 (86). С. 112–115.
7. Алексєнко Н. Ю. Оцінка якості додрукарської підготовки виготовлення книги. ScienceRise. 2017. № 9. С. 29–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2017_9_7.
8. Гавенко С., Мартинюк М. Кваліметричний аналіз поліграфічного виконання дитячих видань українського книжкового ринку. Вісник Книжкової палати. 2011. № 2. С. 1–3.

9. Мартинюк М. С. Аналіз якості поліграфічного виконання книжок для дітей. Квалілогія книги. 2009. № 1. С. 51–52.
10. Державні санітарні правила і норми. Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей : ДСанПіН 5.5.6-138—2007. [На заміну ДСанПіН 5.5.6.084—2002 ; чинний від 2007—02—09]. (Національний стандарт України).
11. ГСТУ 29.6—2002. Видання для дітей. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги. [Чинний від 2002—08—01]. (Галузевий стандарт України).
12. Шерковин Ю. А. Процессы памяти и массовая коммуникация. Философско-психологические проблемы коммуникации. Фрунзе, 1971. 56 с.

REFERENCES

1. Ohar, E. (2012). *Dytiacha knyha v ukrainskomu sotsiumi (dosvid perekhidnoi doby)*. Lviv : Svit (in Ukrainian).
2. Ohar, E. I. (2002). *Dytiachi knyhy: problemy vydavnychoi pidhotovky*. Lviv : Az-Art (in Ukrainian).
3. Zelinska, N., Lystvak, H. B., & Omelchuk, A. S. (2020). *Spadok, vid yakoho my vidmovliaemosia. Postupovo... Vydavnycha kultura shkilnoho pidruchnyka: problemy, shcho ne vtrachaiut aktualnosti : materialy Kruhloho stolu*. Lviv (in Ukrainian).
4. Petrenko, O. V. (2016). *Problema yakosti drukovanykh dytiachykh knykh v Ukraini v konteksti suchasnoi edytsiolohii: Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury. Seriia: Sotsialni komunikatsii*, 48, 57–66. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2016_48_7 (in Ukrainian).
5. Bulakh, T. (2013). *Systema kryteriiv otsiniuvannia yakosti knyzhkovoi produktsii: Visnyk Knyzhkovoi palaty*, 8, 3–7. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2013_8_2 (in Ukrainian).
6. Chelombitko, V. F., & Mazhuha, M. O. (2016). *Vykorystannia iliustratyvnoho materialu dlia stvorennya knyzhkovykh ta elektronnykh multymediinykh vydan: Byonyka yntellekta*, 1 (86), 112–115 (in Ukrainian).
7. Aleksieienko, N. Yu. (2017). *Otsinka yakosti dodrukarskoi pidhotovky vyhotovlennia knyhy: ScienceRise*, 9, 29–32. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/textc_2017_9_7 (in Ukrainian).
8. Havenko, S., & Martyniuk, M. (2011). *Kvalimetrychni analiz polihrafichnoho vykonannia dytiachykh vydan ukrainskoho knyzhkovoho rynku: Visnyk Knyzhkovoi palaty*, 2, 1–3 (in Ukrainian).
9. Martyniuk, M. C. (2009). *Analiz yakosti polihrafichnoho vykonannia knyzhok dlia ditei: Kvalilohiia knyhy*, 1, 51–52 (in Ukrainian).
10. *Derzhavni sanitarni pravyla i normy. Hihienichni vymohy do drukovanoi produktsii dlia ditei : DSanPiN 5.5.6-138—2007. [Na zaminu DSanPiN 5.5.6.084—2002 ; chynnyi vid 2007—02—09]. (Natsionalnyi standart Ukrainy)* (in Ukrainian).
11. *HSTU 29.6—2002. Vydannia dlia ditei. Polihrafichne vykonannia. Zahalni tekhnichni vymohy. [Chynnyi vid 2002—08—01]. (Haluzevyi standart Ukrainy)* (in Ukrainian).
12. *Sherkovin, Ju. A. (1971). Processy pamjati i massovaja kommunikacija: Filosofovsko-psihologicheskie problemy kommunikacii. Frunze* (in Russian).

doi: 10.32403/1998-6912-2021-1-62-52-62

ANALYSIS OF THE PROBLEM OF COMPREHENSIVE EVALUATION OF SCHOOL TEXTBOOKS

Z. M. Selmenska, L. Y. Mayik, N. V. Zanko

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
zorselm@gmail.com,
ludmila_maik@meta.ua,
zankonatalya@gmail.com*

Educational publications for primary school children have particularly high requirements for content, text filling, compliance with the requirements of educational programs, design requirements for their arrangement and quality of their technical production in the publishing industry. Qualitative implementation of textbooks for primary school is especially relevant in the context of the reform of the new Ukrainian school and the process of Ukraine's entry into the European educational space. The expert analysis of already published textbooks in many cases reveals significant violations and errors of various kinds, which affects both the quality of knowledge and learning material by students, and the deterioration of the hygiene of visual perception. When working on manuscripts of educational publications, there is no comprehensive system in accordance with the ISO quality control system, starting from the author's work on the manuscript and ending with the printing of the educational publication. Therefore, in this paper the problems of creating a school textbook in the context of compliance with the general technical requirements for educational publications are considered, taking into account the classification of educational publications depending on the age category of the reader; the nature of information, academic disciplines. High-quality production of educational publications for primary school age can provide systematic interaction of authors, editors, designers, specialists in technical pre-press processing of digital text and illustration originals and specialists of printing companies. The performed analysis of printing implementation of printed textbooks published in Ukraine took into account the compliance with the requirements of existing standards and technical conditions of manufacture; the main criteria (indicators) of quality of publishing design and printing implementation are singled out. The analysis showed that the evaluating system of the quality of school textbooks for junior classes is far from being solved. In particular, there are problems with the evaluation criteria, both the content of textbooks, their design and printing, the solution of which are addressed in this article.

Keywords: *children's editions, constructive implementation and finishing, normative documents, printing arrangement, standards, Ukrainian book market.*

Стаття надійшла до редакції 22.03.2021.

Received 22.03.2021.